

Republika e Kosovës • Republika Kosovo • Republic of Kosovo
Institucioni i Avokatit të Popullit • Institucija Ombudsmana • Ombudsperson Institution

---

**IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA
NACIONALNOG MEHANIZMA ZA SPEČAVANJE TORTURE
O POSETI
KOREKTIVNOM CENTRU U SMREKOVNICI**

Za:

- G. Abelard Tahiri, Ministar
Ministarstvo pravde**
- G. Uran Ismaili, Ministar
Ministarstvo zdravlja**
- G. Nehat Thaqi, Generalni direktor
Korektivna služba Kosova**
- G. Milazim Gjocaj, Direktor
Departman zdravlja u zatvorima**
- G. Xhevdet Maqastena, Direktor
Krektivni centar u Smrekovnici**

Priština, dana 16. maj 2019

UVOD

Na osnovu člana 135, stav 3, Ustava Republike Kosovo, kao i člana 17, Zakona br. 05/L-019 o Ombudsmanu, Nacionalni mehanizam Ombudsmana za sprečavanje torture (NMST) je dana 3. maja 2018. godine posetio je Korektivni centar u Smrekovnici.

Nacionalni mehanizam za sprečavanje torture (u daljem tekstu „NMST“), na osnovu člana 17. Zakona br. 05/L-019 o Ombudsmanu može da poseti u bilo koje vreme i bez prethodne najave sva mesta gde se drže lica lišena slobode, uključujući policijske stanice, centre za pritvor, zatvore, mesta gde se drže stranci lišeni slobode, kao i psihijatrijske ustanove i ustanove socijalne zaštite.

Na osnovu ovog mandata NMST je 6. februara 2019. godine posetio Korektivni centar u Smrekovnici (u daljem tekstu „KCS“). KCS je otvorena korektivna ustanova u kojoj se smeštaju lica osuđena kaznom zatvora do 2 godine i koji se podvrgavaju otvorenom režimu. Zvanični kapacitet KCS je za 200 lica, a u vreme kada je bila poseta u ovom centru je bilo 135 zatvorenika.

Cilj posete

Cilj ove posete bio je sveobuhvatna procena poštovanja prava osuđenih lica, zdravstvenih usluga koje se pružaju osuđenim licima, i uslova smeštaja u skladu sa domaćim i međunarodnim standardima za zaštitu lica lišenih slobode.

Sastav monitoring ekipe

1. Monitoring ekipa u sastavu od dva pravna savetnika za prevenciju torture, jednog psihologa-savetnika, jednog lekara-savetnika, i jednog savetnika - socijalnog radnika.

Saradnja osoblja KCS i NMST tokom posete

2. Tokom posete NMST Korektivnom centru u Smrekovnici, osoblje korektivne službe i osoblje Departmana zdravlja u zatvorima pružili su monitoring ekipi punu saradnju, ekipa je bez zakašnjenja imala pristup u svim posećenim zatvorskim prostorijama. Ekipi su obezbeđene sve informacije potrebne za obavljanje zadatka i omogućen je razgovor sa osuđenim i pritvorenim licima bez prisustva korektivnih službenika ili drugog zdravstvenog osoblja.

Zlostavljanja

3. MKST je tokom svoje posete KCS-u intervjuisao značajan broj osuđenih lica i nije primio nijednu žalbu za fizičko zlostavljanje ili prekomernu upotrebu sile od strane službenika korektivne službe. NMST je primetio da postoji pozitivna klima odnosa i dobra interaktivna komunikacija između zatvorenika i službenika korektivne službe.

Materijalni uslovi

4. Zakon br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija izričito propisuje da osuđeno lice ima pravo na smeštaj koje odgovara savremenim higijenskim uslovima i lokalnim klimatskim uslovima.¹ Dalje zakon propisuje: „*Prostorije u kojima osuđeno lice živi i radi moraju da*

---

¹ Zakon br. 04/L-149 o izvršavanju krivičnih sankcija, član 36, stav 1.

*budu dovoljno prostrane da svako osuđeno lice ima na raspolaganju najmanje osam (8) kubnih metara prostora i kada je to moguće devet (9) kvadratnih metara za osuđeničke u zajedničkim ćelijama a četiri (4) kvadratnih metara za osuđeničke u samici i dovoljno prirodno i veštačko osvetljenje za rad i čitanje, kao i grejanje i ventilaciju”.*² Štaviše, ovaj zakon propisuje da prostorije ne treba da imaju vlagu i treba da imaju odgovarajuću sanitarnu opremu i druga sredstva neophodna za ličnu higijenu.³

5. NMST je primijetio da ćelije u kojima su boravili osuđena lica u pogledu veličine i prirodnog i veštačkog osvetljenja u većini ćelija u kojima su smešteni osuđena lica su u skladu sa standardima koje je utvrdio KPT⁴ (u daljem tekstu KPT) i Zakon o izvršenju krivičnih sankcija.⁵ Osim u jednom slučaju, kada je NMST utvrdio da je 7 osoba bilo smešteno u jednoj ćeliji, a veličina ćelije je bila 25m². Ova veličina ćelije i broj smeštenih lica u istoj nisu u skladu sa Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija i standardima KPT-a. NMST smatra da nadležni organi treba da preduzmu mere kako bi se izbegli ovi nedostaci.
6. Što se tiče tuševa i toaleta na delu D i C, NMST je primetio da nisu u zadovoljavajućem stanju. Takođe, čistoća u tuševima i toaletima u ovom delu nije bila na odgovarajućem nivou. NMST smatra da nadležni organi treba da preduzmu mere kako bi se izbegli ovi nedostaci.
7. NMST, na drugom spratu zgrade, primetio je da je potrebna hitna obnova krova, iz koje curi kiša, a u nekim ćelijama se primećuje i vlage u plafonima ćelija.

Hrana

8. Zakon o izvršenju krivičnih sankcija definiše da osuđeno lice ima pravo na odgovarajuću hranu, tri obroka dnevno, za održavanje dobrog zdravlja i snage, koja mora da bude raznovrsna i hranljiva. Ishrana osuđenog lica mora da odgovara njegovom uzrastu i zdravlju, prirodni posla, godišnjem dobu i klimatskim uslovima i ukoliko je to moguće, njegovim verskim i kulturološkim.⁶
9. Dalje zakon propisuje da osuđeno lice koje obavlja teške poslove, bolesna osoba, trudnica ili porodilja imaju pravo na hranu koju im preporučuje lekar i dijetalnu hranu.⁷ Lekar ili drugi stručnjak za ishranu proverava kvalitet obroka i daje savete direktoru kazneno popravne ustanove o njenom kvalitetu pre služenja obroka i beleži svoje nalaze u odgovarajuću knjigu.⁸
10. Tokom posete, NMST je primetio da su higijenski uslovi u kuhinji na odgovarajućem nivou. Kuhinjsko osoblje opremljeno je sanitarnom knjižicom. Pored osoblja, opremljene sanitarnim knjižicom su i zatvorenici koji su angažovani radom. NMST nije primio žalbe od zatvorenika u pogledu količine i kvaliteta hrane koja se poslužuje.

---

² Zakon br. 04/L-149 o izvršavanju krivičnih sankcija, član 36, stav 2.

³ Zakon br. 04/L-149 o izvršavanju krivičnih sankcija, član 36, stav 3

⁴ Evropski komitet za sprečavanje torture, životni prostor za zatvorenika, vidi: <https://rm.coe.int/16806cc449> .

⁵ Zakon br. 04/L-149 o izvršavanju krivičnih sankcija, član 36, stav 2.

⁶ Zakon br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija, član 39, stavovi 1 i 2.

⁷ Zakon br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija, član 39, 39 stav. 2.

⁸ Zakon br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija, član 39, stav 3.

Režim

11. Prema direkciji, 75 osuđenih lica su uglavnom angažovani radom. Uopšteno, osuđena lica se trenutno angažuju čišćenjem, kuhinjom i određenim održavanjem objekta, dok je tokom letnje sezone značajno povećan angažman na poslu, obzirom da KCS poseduje plastenike u kojima se uzgaja povrće. Osim toga, unutar perimetra zatvora postoje i područja sa poljoprivrednim zemljištem, gdje se uzgajaju različite kulture. Prema navodima direkcije, jedan zatvorenik je angažovan radom u jednoj kompaniji van KCS i nakon isteka radnog vremena on se vraća u KCS.
12. Na raspolaganju zatvorenih lica je dobro opremljena teretana, biblioteka opremljena velikim brojem knjiga, stolovima, stolicama i prostorijama u kojima osuđena lica mogu da obavljaju verske obrede. Osim toga, sobe zatvorenika su opremljene kablovskom televizijom. Zatvorenici se mogu kretati unutar periferije KCS-a tokom celog dana. Dvorište KCS pruža veoma lep pogled i vrlo je dobro uređeno.
13. Međutim, žalosno je što se raspoložive radionice još uvek ne mogu koristiti zbog nedostatka nadležnih lica koje bi profesionalno nadgledali rad osuđenih lica sa profesionalnog aspekta. NMST smatra da nadležni organi treba da preduzmu mere kako bi ove radionice bile funkcionalne, koje bi osuđenim licima omogućile da se uključe u stvarne aktivnosti.

Zdravstvena nega

14. Član 43 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija propisuje da osuđeno lice ima pravo na besplatnu zdravstvenu zaštitu. Osuđeno lice kojem kazneno popravna ustanova ne može da pruži adekvatno lečenje, šalje se u zatvorsku bolnicu, odgovarajuću psihijatrijsku ustanovu ili u neku drugu zdravstvenu ustanovu.⁹

Zdravstvena zaštita

15. Medicinsko osoblje u KCS sastoji se od: redovnog lekara opšte prakse koji radi od 08:00 do 16:00 časova, kao i na 24-časovni poziv. U okviru medicinske službe su četiri (4) medicinske sestre, jedan glavni medicinski tehničar koji radi od 08:00 do 16:00 časova, dok tri rade u smenama. Vredi napomenuti da noćne smene ne moraju uvek biti pokriveno od strane zdravstvenog osoblja. Psiholog je redovan o radi od 08:00 do 16:00 časova. Stomatolog je dostupan jednom nedeljno. Ostale specijalističke zdravstvene usluge su regulisane tako da ih pružaju lekari konsultanti različitih specijalizacija, po potrebi u CPM-u ili sekundarnim i tercijarnim uslugama. Apoteka je dobro snabdevena lekovima, potrošnim i higijenskim materijalom.

Žalbe osuđenih lica na medicinske usluge

16. Tokom posete, NMST je primio brojne žalbe osuđenih lica u vezi sa kašnjenjem u pružanju medicinskih usluga, nedostatkom noćnih medicinskih usluga kada je to potrebno, kao i žalbama u kojima se navodi da je psihijatar retko prisutan u KCS-u za pružanje usluga za neophodnu medicinsku negu. Takve navode primila je i direkcija, koja je izrazila zabrinutost zbog nedostatka češće prisutnosti psihijatra, uz obrazloženje da u

---

⁹ Zakon br. 04/L-149 o izvršavanju krivičnih sankcija, član 43, stav 2.

KCS-u ima zatvorenih lica kojima su potrebne psihijatrijske usluge. NMST, putem ovog izveštaja, zahteva od Departmana za zdravstvo u zatvorima (u daljem tekstu DZZ da pošalje komentare u vezi sa ovim navodima.

Značaj lekarskih pregleda novo-primljenih zatvorenih lica

17. KPT stalno naglašava važnost medicinskog pregleda novo-primljenih zatvorenika, posebno u ustanovama koje predstavljaju pristupne tačke u sistemu zatvora. Takav lekarski pregled je od suštinskog značaja, posebno u cilju sprečavanja samoubistva i širenja prenosivih bolesti (kao što su tuberkuloza, hepatitis B/C, HIV).
18. Prema KCS-u, zatvorske zdravstvene službe mogu takođe značajno da doprinesu sprečavanju fizičkog zlostavljanja u periodu neposredno pre hapšenja, odnosno u periodu kada su osobe pritvorene i drže se od strane agencija za sprovođenje zakona sistematskim i blagovremenim evidentiranjem povreda, i kada je to prikladno, pružanjem informacija relevantnim vlastima.¹⁰
19. Zakon o izvršenju krivičnih sankcija¹¹ i Operaciona Standardna praksa¹² DZ utvrđuje obavezu da se novo-primljeni zatvorenik podvrgne lekarskom pregledu u roku od 24 sata od trenutka prijema.
20. Takve obaveze su takođe definisane međunarodnim aktima o zaštiti prava zatvorenika kao što su: Mandelina pravila¹³, Evropska zatvorska pravila¹⁴ i Pravila Ujedinjenih nacija za zaštitu maloletnika lišenih slobode.¹⁵
21. Korektivni centar je obavestio ekipu NMST da se novo primljeni podvrgavaju lekarskoj kontroli u roku od 24 sata, od trenutka kada stignu u KCS. Ovo podrazumeva opštu kontrolu, prema operacionim standardnim praksama Departmana za zdravstvo u zatvorima (DZZ). Ova tvrdnja je verifikovana od strane monitoring ekipe pregledanjem medicinskih dosijea i tokom intervjuja sa zatvorenim licima.

Poverljivost medicinskih usluga

22. Što se tiče poverljivosti medicinskih usluga, na osnovu intervjuja sa zatvorenicima i zdravstvenim osobljem, NMST zaključuje da se ove usluge pružaju pod uslovima koji poštuju poverljivost, odnosno da se pružaju bez prisustva popravnih službenika, osim u slučajevima kada se njihovo prisustvo zahteva od strane doktora. Dok samo medicinsko osoblje ima pristup medicinskom kartonu zatvorenog lica. Poverljivost medicinskih

---

¹⁰ Evropski komitet za sprečavanje torture, 26-ti Opšti Izveštaj, stav 72.,: <https://rm.coe.int/168070d0c8>.

¹¹ Zakon br. 04/L-149 o izvršavanju krivičnih sankcija, član 31.

¹² Standardne operacione prakse, tačka 1. Vidi: <https://msh.rks-gov.net/wp-content/uploads/2013/11/1.-Praktikat-Standardte-te-Veprimitt-n%C3%AB-DShB.pdf>.

¹³ Pravila Mandele, Pravilo 34. vidi: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/GA-RESOLUTION/E_ebook.pdf.

¹⁴ Savet Evrope, Preporuka (2006) 2 Saveta Ministara za države članice o pravilima Evrope za zatvore, tačka 42.1. Vidi:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804c221d>.

¹⁵ Pravila Ujedinjenih Nacija za zaštitu maloletnika lišenih slobode, tačka 27, vidi: https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/res45_113.pdf.

usluga predviđena je Standardnom operacionom praksom¹⁶ koju je odobrilo Ministarstvo zdravlja, Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija¹⁷, standardima KPT-a¹⁸, kao i međunarodnim aktima kao što su: Pravila Mandele¹⁹ i Pravila Ujedinjenih naroda za zaštitu maloletnika lišenih slobode.²⁰

Disciplinske mere

23. Prema važećem zakonodavstvu, disciplinske kazne koje se mogu izreći osuđenima su: ukor, uklanjanje određene naknade, nalog za naknadu i samoća²¹. U slučaju pred-pritvorenika, mogu se izreći sledeće kazne: ograničenje ili zabrana poseta ili korespondencije, osim kontakata sa braniocem, Ombudsmanom i diplomatskim misijama. Tokom posete NMST, je obavešten je da se u KCS ne primenjuje disciplinska mera samoće.

Kontakt sa spoljnim svetom

24. NMST smatra da su kontakti sa spoljnim svetom, posebno posete porodice ili drugih rođaka od presudnog značaja u kontekstu socijalne rehabilitacije zatvorenih lica.

25. Zakonodavstvo na snazi²² u slučaju osuđenih lica predviđa da osuđeni zatvorenici imaju neograničeno pravo na korespondenciju (pod određenim izuzecima), imaju pravo na mesečnu posetu, koja traje najmanje jedan sat, kao i posetu njihove dece i njihovih supružnika, najmanje jednom u 3 meseca, uz minimalno trajanje od tri sata. Prema Direkciji KCS, zatvorenici imaju pravo na do četiri posete mesečno.

26. Što se tiče telefonskih poziva, članom 60. Zakona o izvršenju krivičnih sankcija propisano je da osuđeno lice ima pravo na telefonske pozive. Da bi se olakšali kontakti sa porodicom, Korektivna služba Kosova (KSK) je 2018. godine pripremila Standardnu operacionu praksu za virtuelnu komunikaciju u popravnim ustanovama. **Na osnovu ovog dokumenta, pokušaće se da se u KCS i Vaspitno popravnom centru u Lipljanu omogući virtualna komunikacija putem aplikacije SKYPE. NMST pozdravlja ovaj razvoj, a takođe zahteve od KSK da ih obavesti o inovacijama vezanim za implementaciju ovog komunikacijskog programa.**

27. NMST je takođe posetio i salu za porodične posete, koja pruža zadovoljavajuće uslove za prijem porodičnih poseta, i pruža mogućnost da zatvoreno lice ima direktan kontakt (bez barijera između njih) sa članom porodice ili osobom koja posećuje.

---

¹⁶ Standardne operacione prakse, tačka 11. Vidi: <https://msh.rks-gov.net/wp-content/uploads/2013/11/1.-Praktikat-Standarde-te-Veprimit-n%C3%AB-DShB.pdf>.

¹⁷ Zakon br. 04/L-149 o izvršavanju krivičnih sankcija, član 49.

¹⁸ Standardi KPT, objavljeni 2018. godine, stavovi 50 i 51. Više o tome na adresi: <https://rm.coe.int/16806ce943>.

¹⁹ Pravila Mandele, Pravilo 26, tačka 2, vidi: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/GA-RESOLUTION/E_ebook.pdf.

²⁰ Pravila Ujedinjenih Nacija za zaštitu maloletnika lišenih slobode, tačka A, Pravilo 19, vidi: https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/res45_113.pdf.

²¹ Stavovi od 101 do 113, Zakona br. 04/L-149 o izvršavanju krivičnih sankcija,.

²² Zakon br. 04/L-149 o izvršavanju krivičnih sankcija, član 62-65.

Procedura prijema

28. Svi novoprimljeni u KCS podležu proceduri prijema, koja traje 7, a najviše 28 dana. Tokom ovog perioda, osuđeno lice se drži prijemnom odeljenju i nakon tog perioda se šalje na odgovarajuće odeljenje, u zavisnosti od izrečene kazne ili vaspitno korektivne mere. NMST je primetio da KCS vodi sveobuhvatnu evidenciju za svakog zatvorenika, sa detaljima, gde se registruje svaki detalj o zatvoreniku.

Procedura podnošenja žalbi

29. Standardi KPT naglašavaju važnost efektivnog sistema za podnošenje žalbi i smatraju ga osnovnom garancijom od zlostavljanja u zatvorima i centrima za pritvor.

30. Član 91 Zakona o izvršavanju krivičnih sankcija propisuje detaljno proceduru prema kojoj pritvorenici i osuđena lica mogu da se obrate žalbom ili molbom direktoru određene institucije Korektivne službe Kosova. Postupak uključuje i rokove za odgovor direktora i mogućnost podnošenja žalbe drugom organu, što je u ovom slučaju Generalna direkcija Kazneno-popravne službe i ministar pravde.²³

31. NMST je primetio da zatvorenici u KCS-u imaju pristup kutijama za žalbe koje je postavila Korektivna služba Kosova, kutije za žalbe koje je postavila Institucija Ombudsmana i DZZ. Kutije za žalbe koje je postavila Institucija Ombudsmana mogu da se otvore samo od strane osoblja ove institucije, što podnosiocima žalbi daje poverljivost prilikom podnošenja žalbe.

32. Takođe, zatvorenica lica mogu da se obrate žalbom Ombudsmanu i putem besplatne telefonske linije (informacije o telefonskoj liniji se nalaze u svim kutijama za žalbe), redovnom poštom, koja prema Zakonu o izvršenju krivičnih sankcija ne podleže kontroli, ukoliko se upućuje Ombudsmanu Kosova, kao i preko članova njihovih porodica.

33. NMST je primetio da direkcija KCS-a pruža adekvatnu mogućnost podnošenja žalbi i zahteva, razmatra iste i šalje odgovore zatvorenicima u ovom centru, u skladu sa Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija. MKST, nije primio žalbe od zatvorenika, u pogledu prava na podnošenje žalbe.

Žalbe protiv Odbora za uslovni otpust

34. NMST je primio značajan broj žalbi osuđenih lica u KCS protiv Odbora za uslovni otpust. Žalbe se odnose na ne obaveštavanje o držanju rasprave Odbora i ne dostavljanje Rešenja u vezi sa zahtevom za uslovni otpust. Osim u KCS, NMST je primio takve žalbe u svim drugim popravnim centrima. NMST, putem ovog izveštaja, zahteva da Odbor za uslovni otpust dostavlja komentare u vezi sa žalbama zatvorenih lica.

---

²³Član 91, stav 4 Zakona br. 04/L-149 o izvršavanju krivičnih sankcija, definiše: „Na podnetu pritužbu direktor kazneno popravne ustanove treba da odgovori u roku od petnaest (15) dana, dok Centralna kancelarija Kazneno popravne službe treba da odgovori u roku od trideset (30) dana. Na pritužbu podnetu u pisanoj formi daje se odgovor u pisanoj formi.“

Na osnovu nalaza i konstatacija postignutih tokom posete, u skladu sa članom 135, stav 3 Ustava Republike Kosovo, i člana 16, stav 4 Zakona br. 05/L019 o Ombudsmanu, Ombudsman je preporučio:

Ministarstvu pravde:

- **Da se renovira krov paviljona gde su smeštena osuđena lica.**
- **Da stave na funkciji radionice u KCS.**

U skladu sa članom 132, stav 3 Ustava Republike Kosovo („*Bilo koji drugi organ ili institucija, koja sprovodi legitimnu vlast u Republici Kosovo je dužna da odgovori na zahteve Ombudsmana i da mu/joj predstavi sva dokumenta i informacije koje su od njega zatražena u saglasnosti sa zakonom*“) i člana 28 Zakona br. 05/L-019 o Ombudsmanu („*Autoriteti, kojima je Ombudsman uputio preporuke, zahtev ili predlog za preduzimanje konkretnih mera, [...] treba da odgovore u roku od trideset (30) dana. Odgovor treba da sadrži razloge u pisanoj formi o preduzetim radnjama u vezi navedenog pitanja*“), ljubazno vas molimo da nas informišete o radnjama koje ćete preduzeti u vezi sa ovim pitanjem.

S poštovanjem,

Hilmi Jashari

Ombudsman